

รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธธรรมปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรม
เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค

The Application Model of Buddhist Hermeneutics on The Laws of Karma for
The Youth Problem-Solving in The Postmodern Society

พระมหาอุบล จรธมโม (ดวงเนตร)

Phamahaubol Charathammo (Duangnet)

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Program in Philosophy and Buddhism,

Saint John's University

Email: Charathammo@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธธรรมปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรมเพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนรุ่นใหม่ในสังคมหลังนวยุค 2) เพื่อศึกษาพุทธธรรมปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม 3) เพื่อประยุกต์ใช้พุทธธรรมปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธธรรมปริวรรตศาสตร์ ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุคเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนและวัยรุ่น คือ คนหนุ่มสาวที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ลักษณะปัญหาของมนุษย์ตามกระบวนการตรรกศาสตร์ปรัชญา ทุกคนมีปัญหาทั้งนั้น จากเล็กจนโต การวิเคราะห์สังคม 3 ยุค ตามกระบวนการตรรกศาสตร์ปรัชญา ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่า มาจากน้ำพระทัยของอำนาจลึกลับ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวอยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ กระบวนการตรรกศาสตร์ยุคโบราณ เริ่ม (450-300

ก่อนคริสตกาล) แบ่งเป็นสามยุคย่อย คือ “ยุคโบราณเริ่มต้น ยุคโบราณยุครุ่งเรือง ยุคโบราณยุคเสื่อม” กระบวนทรรศน์ปรัชญา 5 ยุค กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์ เชื่อว่า มนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์อุบัติขึ้นมาจนถึง 2-3 ล้านปีมาแล้วชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ กระบวนทัศน์โบราณ แนวคิดที่เชื่อว่า โลกมีกฎเกณฑ์การแก้ปัญหา หรือจัดทุกขามีกฎมีเกณฑ์ กระบวนทรรศน์ยุคกลาง เชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์ แต่ยึดเอาความสุขในโลกหน้า โลกนี้ จะอยู่อย่างไรไม่ค่อยเน้นความสำคัญนัก ปัญหาและรากเหง้าของปัญหาเยาวชนรุ่นใหม่ คือ ขาดการอบรมบ่มนิสัย หรือจริยธรรม และมีปัญหาทางจิตใจ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวคิดอรรถปริวรรตศาสตร์ตามกระบวนทรรศน์ ปรัชญาหลังนวยุค เป็นเรื่องของการปฏิบัติแห่งการตีความมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของปรัชญา วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลักๆ คือ การสำรวจตรวจค้น การทดลอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 วิธีประยุกต์ใช้ การยึดมั่นใน หลักกรรม การชี้ให้เห็นความสำคัญของกฎแห่งกรรม และองค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการหลักไตรสิกขา หลักชั้น 5 และหลักไตรลักษณ์ เข้ากับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เข้ากับหลัก กรรมและกฎแห่งกรรม เพื่อการอธิบาย การเกิดขึ้นของกรรม ความใกล้ชิดของกรรมกับชีวิตคนมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย

คำสำคัญ: รูปแบบการประยุกต์ใช้, พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์, กฎแห่งกรรม

Abstract

The purpose of research on “The applied model of the Buddhist Hermeneutics on the law of karma to solving youth problems in the new society”, 1) to study the youth problems in the new society, to study the Buddhist Hermeneutics on the law of karma, 3) to apply the model of the Buddhist Hermeneutics on the law of karma to solving youth problems in the new society, and 4) to create the new knowledge and the applied model of the Buddhist Hermeneutics on the law of karma to solving youth problems in the new society. This is qualitative research with documented research methods and field studies under the process of analytical, critical and scientific studies to create of new philosophical and religious knowledge. The results showed that: Youth and teenager are people under the age of 25 years. The nature of human problems according to the philosophical paradigm, everyone has problems, from small to growing up. According to the philosophical paradigm, to analyze in the 3 eras of society. On the primeval era, everything is born from the will of the mystical power without the fixed rules for living in a large society. The ancient paradigm era (450–300 BC), was divided into three sub-eras; “era of Beginning ancient, era of prosperous ancient, and era of decadence ancient” There are five eras of Philosophical Paradigm: Philosophical Paradigm of the primeval era believes that Human Beings in the primeval era happened in the world until 2 - 3 million years ago and lived in nature. Philosophical Paradigm of the ancient era believes the world

has rules for solving problems or eliminating suffering. The philosophical Paradigm of the medieval era believes that the world has rules but abided happiness in the next world, dis not focus this world. Problems and causes of the youth problems in the new society are the lack of training, inculcating habits or ethics and mental problems. On objective 2, concept of the Buddhist Hermeneutics of Postmodern Philosophical Paradigms is subject of practicing of interpretation rather than subject of philosophy. On objective 3, there are four main stages of creating the new knowledge and the applied model: exploration, experimentation, learning from practice. Practice for learning. On objective 4, method of using application, adherence to the law of karma, pointing out the importance of the law of karma and body of the new knowledge is the integration of the principle of Threefold Training, the Five Aggregates and the Three Characteristics appended to the Buddhist Hermeneutics on the laws of karma to explain the occurrence of karma and the closeness of karma to human's life from birth to death.

Keywords: The Application Model, Buddhist Hermeneutics, The Laws of Karma

1. บทนำ

กรรมและกฎแห่งกรรม ในกระบวนทรรศน์และมุมมองพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับความจริงที่มุ่งเน้น “สัจธรรมและหลักปฏิบัติ หรือ จริยธรรม” ด้วยการนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามกระบวนทรรศน์ ของปรัชญาขอบเขตของพุทธปรัชญาจำกัดอยู่ในส่วนที่เป็นศาสนธรรมของพุทธศาสนา เท่านั้นจะไม่รวมไปถึงองค์ประกอบอื่นๆ เว้นแต่ว่า องค์ประกอบเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับศาสนธรรม “เพราะเป็นความคิดที่สะท้อนมาจากการนำหลักพุทธธรรม อันเป็นระบบความรู้เรื่องธรรมชาติทั้งหมดทั้งสิ้นที่สะท้อนถึงหลักความรู้เรื่องชีวิต และโลกอันเป็นรากฐานของหลักประพฤติปฏิบัติ หรือจริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่ชี้ทางแก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยความรู้ที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์ตามเป็นจริงของชีวิตและโลก “แนวคิดการแก้ไขปัญหาล้วนมีจุดเริ่มต้นที่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าอันเป็นความรู้ในสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มิใช่การคาดเดาแต่เป็นเรื่องกฎเกณฑ์ที่มีอยู่จริงตามธรรมดาหรือธรรมชาตินั่นเอง” กระบวนการพัฒนาจึงต้องเริ่มมาจากการพัฒนาดคน และต้องพัฒนาแบบองค์รวม เป็นการพัฒนาทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ประสานเกื้อหนุนสอดคล้องกัน จึงเป็นหนทางที่ทำให้การพัฒนาถูกต้องและยั่งยืนนำไปสู่อารยธรรมที่ยั่งยืนถ้าจะแก้ปัญหาของโลกให้สำเร็จ นำมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่ดีงามมีความสุขอย่างอารยชนผู้มีอารยธรรมที่แท้จริงได้ มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตเป็นระบบและต้องพัฒนาให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลโยงประสานกันครบทั้งสามด้าน คือ ตัวมนุษย์เอง สังคม สิ่งแวดล้อม และการพิจารณาให้ตลอดรวม เรียกว่า ระบบองค์รวมสมบูรณ์การศึกษาจะต้องศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาเท่านั้น” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539: 62; อ้างใน ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข, 2561: 3) ปัญหาของเยาวชนรุ่นใหม่ในสังคมหลังนวยุคในสังคมไทยในแต่ละปี ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา มีจำนวนปัญหาในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนับเป็นหมื่นๆ ราย อย่างเช่น “ในแต่ละปี มีเยาวชนจำนวนถึง 160,372 ราย กระทำความผิดร้ายแรง” (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กสำนักพัฒนา

ระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ, 2554: 22) การขาดประสบการณ์ของวัยรุ่นและเยาวชนอาจสับสนไม่สามารถรู้ได้ว่า อะไรผิด อะไรถูก ไม่รู้บาปบุญคุณโทษ ไม่เกรงกลัวกฎหมายแห่งกรมจนกล้าทำความชั่วทั้งทางตรงและทางอ้อม จากคดีต่างๆ ที่มีทั้ง ฆ่า ช่มชู้ เป็นนักเลง ลักขโมย เล่นการพนัน ดื่มสุรา เสพยาเสพติด ทำแท้ง ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อกระแสหลักแต่ละวัน เช่น “โจมัยมปลาย ลวงเด็กวัย 13 ช่มชู้จนตั้งท้อง” (มติชน, 2552: 1)

เยาวชนและวัยรุ่นหลังนวยุค มีพฤติกรรมที่ขาดวิจารณญาณในการคัดสรรสิ่งที่ดีและประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต สร้างความพึงเพื่อในชีวิตความเป็นอยู่ “การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การเจริญเติบโตมีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ทำให้เยาวชนประสบปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาความรุนแรง และปัญหาอาชญากรรม แสดงให้เห็นว่า เยาวชนคนรุ่นใหม่ เริ่มห่างหายจากคำสอนตามหลักศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ และสอนเน้นให้เชื่อในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรมหรือการกระทำโดยมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คนไทยในยุคอดีตได้ปลูกฝังเรื่องเล่านี้ ผ่านความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์” (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2559: 44-53)

แนวคิดเกี่ยวกับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม มุมมองจากพุทธปรัชญาเถรวาทมีพุทธศาสนสุภาษิตเกี่ยวกับอำนาจของกรรมรองรับไว้ว่า “วโส อิสสรีย์ โลก อำนาจของกรรมเป็นใหญ่ในโลก และไม่มีอำนาจใดเสมออำนาจของกรรม (ส.ส. (บาลี) 15/21260; ส.ส. (ไทย) 15/21260) และพุทธปรัชญาเถรวาทกับวิทยาศาสตร์มีจุดเน้นทางญาณวิทยาที่แตกต่างกันไม่น้อย เช่น “ธรรมชาติของความรู้ แหล่งที่มาของความรู้ ขอบเขตของความรู้ แนวทางในการตรวจสอบความรู้ และบทสรุปเชิงเปรียบเทียบ” (นพดล บงกชกาญจน์, 2561: 374-391) กระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุค เป็นปรัชญาพื้นฐานหรือความเชื่อพื้นฐานของมนุษย์หนึ่งในห้ากระบวนทรรศน์ คือ 1) กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์ 2) กระบวนทรรศน์ยุคโบราณ 3) กระบวนทรรศน์ยุคกลาง 4) กระบวนทรรศน์นวยุค และ 5) กระบวนทรรศน์หลังนวยุค (ณัฐสุตา เขียวเวช และคณะ, 2563: 257-267)

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนรุ่นใหม่ในสังคมหลังนวยุค
2. เพื่อศึกษาพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม
3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ วิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ และทุติยภูมิ และนำเสนอข้อมูลด้วยลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Characteristics Analysis) และการวิจัยภาคสนาม (Field study) ภายใต้กระบวนการวิจัยทาง

ปรัชญาปฏิบัตินิยม (The Philosophical Pragmatism) และการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ (Discursive Method) ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงบูรณาการ (Integration) ลักษณะอรรถปริวรรตและปรัชญาหลังนวยุค ประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิจิักษ์ (Appreciation) และการวิธาน (Application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและศาสนา โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่างๆ ดังนี้ “ค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คือ แหล่งที่หนึ่ง พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง 45 เล่ม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2525 แหล่งที่สอง พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และแหล่งที่สาม พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย 91 เล่ม มุลินธิมหา มกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช 2548 คัมภีร์ชั้นฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น “ปกรณ์วิเสส วิสุทธิมรรค อภิธัมมตถสังคหะ และมิลินทปัญหา” ข้อมูลจาก “เอกสารวิชาการประเภทตำรา รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการจากวารสารสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ”

4. ผลการวิจัย

1. ปัญหาของเยาวชนรุ่นใหม่ในสังคมหลังนวยุค “ต้องเป็นคนหนุ่มสาวที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี และจบมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษามาแล้วไม่เกิน 3 มีลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลนำไปสู่รูปแบบวิถี การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเห็นคุณค่าของตัวเองในทางที่ผิด หรือมองตนเองว่าด้อยคุณค่า ลักษณะปัญหา ของมนุษย์ตามกระบวนการทฤษฎีปรัชญา ที่มีกระบวนการทฤษฎีว่า “ชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาทุกคน มีปัญหาทั้งนั้น จากเล็กจนโต และตาย เพราะโลกคือทุกข์ ปัญหาอุปสรรคเป็นเรื่องปกติธรรมดาของโลกและของทุกๆ คน โลก ปัญหา ทุกข์ไม่ได้มีไว้ให้แบก ไม่ได้มีไว้ให้กลุ้ม แต่มีไว้ให้ศึกษากำหนดรู้เท่าทัน และแก้ไขมันอย่างรู้เท่าทัน ทุกปัญหาเป็นบทเรียน บททดสอบ”

2. พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยการตีความเรื่องกฎแห่งกรรม “แนวคิดอรรถปริวรรตศาสตร์ตาม กระบวนทฤษฎีปรัชญาหลังนวยุค เป็นเรื่องของการปฏิบัติแห่งการตีความมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของปรัชญา แม้การพิจารณาระดับทฤษฎีเพื่อแสวงหาหลักการทั่วไปสำหรับการตีความ จะทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับความคิด ระดับปรัชญาแต่จุดเน้นสำคัญก็คือการนำวิธีวิทยาที่ได้ไปประยุกต์ใช้จริง” แนวคิดอรรถปริวรรตศาสตร์ใน กระบวนทฤษฎีศาสนาหลังนวยุค คือ “มนุษย์ในยุคต่างๆ จากยุคดึกดำบรรพ์จนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ได้พยายาม ตีความทุกสิ่งการเข้าใจคัมภีร์ขึ้นอยู่กับความคัมภีร์ของศาสนา มีการเสนอวิธีตีความที่นิยมกันอยู่ 5 วิธี คือ “วิธีที่หนึ่ง ตีความโดยพยัญชนะ วิธีที่สอง ตีความโดยสัญลักษณ์ วิธีที่สาม ตีความโดยอรรถ หรือเนื้อหา วิธีที่สี่ ตีความตามเหตุผล วิธีที่ห้า ตีความตามประเพณีกรรม”

3. การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค พุทธปรัชญามุ่งแสวงหากฎ ควรศึกษาจากนิรุกติศาสตร์และ ภาษาศาสตร์ด้วยและกระบวนการทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้แบ่งเป็นสี่ ขั้นตอนหลักๆ คือ “ขั้นการสำรวจตรวจค้น ขั้นการทดลอง ขั้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และขั้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้”

4. กระบวนทรรศน์ในประยุต์และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิธีประยุต์ใช้ หลักกรรมและกฎแห่งกรรม คือ การสร้างจิตสำนึกในการเป็นชาวพุทธที่ไม่ทำชั่วปวง ทำดี ทำใจให้ผ่องใส สร้างจริยธรรม คุณธรรมทำหน้าที่ของชาวพุทธในฐานะอุบาสกอุบาสิกาที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสละสลวย หลีกเลี้ยงการละเมิดกฎหมาย หลีกเลี้ยงการทุจริตหมั่นทำทาน เสียสละ ไม่ส่งเสริมอบายมุข มองบุคคลตัวอย่างที่ประสบกรรม เช่น พระโมคคัลลานะ ที่มีบุพพกรรมฆ่ามารดาบิดาที่ตบอดกรรมตามทันถึงการเป็นพระอรหันต์ พระจักขุปาลท่านเป็นพระอรหันต์ที่ตบอดเกิดบุพพกรรมที่ให้อาหารยอตาพิษแก่หญิงชราที่คิดว่าเขาจะโกงค่าแรงจากการเป็นทาส และพระจูฬปันถกท่านเป็นคนปัญญาที่บเพราะบุพพกรรมกล่าวเย้ยหยัน ดูแคลน การศึกษาพุทธพจน์ ให้เขาสังเวชใจ ท้อแท้ เพื่อบรรเทาไปกับคำเย้ยหยันนั้นรูปแบบการประยุต์สำหรับเยาวชนและวัยรุ่น กระบวนทรรศน์การสร้างองค์ความรู้เพื่อการยอมรับและการประยุต์ใช้ ศึกษาสาระสำคัญของกรรมและกฎแห่งกรรมที่มีมุมมองกว้าง และหลากหลายมุมมองสรุปได้สี่ประเด็น คือ “ประเด็นเรื่องของหลักกรรมเป็นหัวใจของกฎแห่งกรรม ประเด็นการชี้ให้เห็นความสาระสำคัญของกฎแห่งกรรมว่า เป็นตัวจำแนกความแตกต่างของสัตว์ทั้งหลาย ประเด็น ต้องชี้ให้เห็นความซับซ้อนของการให้ผลของกรรม และประเด็นความคิดเห็นว่า การไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมจะได้รับผลเสียมากกว่าผลดี”

1. ปัญหาของเยาวชนรุ่นใหม่ในสังคมหลังนวยุค “ต้องเป็นคนหนุ่มสาวที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี และจบมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษามาแล้วไม่เกิน 3 มีลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลนำไปสู่รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเห็นคุณค่าของตัวเองในทางที่ผิด หรือมองตนเองว่าด้อยคุณค่า ลักษณะปัญหาของมนุษย์ตามกระบวนทรรศน์ปรัชญา ที่มีกระบวนทรรศน์ว่า “ชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาทุกคนมีปัญหาทั้งนั้น จากเล็กจนโต และตาย เพราะโลกคือทุกข์ ปัญหาอุปสรรคเป็นเรื่องปกติธรรมดาของโลกและของทุกๆ คน โลก ปัญหา ทุกข์ไม่ได้มีไว้ให้แบก ไม่ได้มีไว้ให้กลุ้ม แต่มีไว้ให้ศึกษากำหนดรู้เท่าทัน และแก้ไขมันอย่างรู้เท่าทัน ทุกปัญหาเป็นบทเรียน บททดสอบ” สอดคล้องกับ จักรพันธ์ สุทธิธรรม, (2561: 19-25) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาการรับผลกระทบในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า “วิเคราะห์การรับผลกระทบในพุทธปรัชญาเถรวาทเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต” สรุปได้ว่า 1) ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะบุคคลพวกนี้ได้ทำกรรมชั่วต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบัน 2) ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะบุคคลพวกนี้ทำกุศลกรรมไว้มากในชาติก่อนๆ กุศลกรรมนั้นยังมีแรงให้ผลอยู่ ส่วนกรรมชั่วที่เขาทำใหม่นั้นยังไม่ทันให้ผล 3) ผู้ที่ทำดีแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะบุคคลพวกนี้ทำความดีติดต่อกันตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันกุศลกรรมนั้นส่งผล 4) ผู้ที่ทำดีแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะคนพวกนี้ได้ทำความชั่วไว้มากในชาติก่อนๆ อกุศลกรรมนั้นยังมีแรงให้ผลอยู่”

2. พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยการตีความเรื่องกฎแห่งกรรม “แนวคิดอรรถปริวรรตศาสตร์ตามกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุค เป็นเรื่องของปฏิบัติแห่งการตีความมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของปรัชญา แม้การพิจารณาระดับทฤษฎีเพื่อแสวงหาหลักการทั่วไปสำหรับการตีความ จะทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับความคิดระดับปรัชญาแต่จุดเน้นสำคัญก็คือการนำวิธีวิทยาที่ได้ไปประยุต์ใช้จริง” แนวคิดอรรถปริวรรตศาสตร์ในกระบวนทรรศน์ศาสนาหลังนวยุค คือ “มนุษย์ในยุคต่างๆ จากยุคดึกดำบรรพ์จนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ได้พยายามตีความทุกสิ่งการเข้าใจคัมภีร์ขึ้นอยู่กับการตีความคัมภีร์ของศาสนา มีการเสนอวิธีตีความที่นิยมกันอยู่ 5 วิธี คือ “วิธีที่หนึ่ง

ตีความโดยพยัญชนะ วิธีที่สอง ตีความโดยสัญลักษณ์ วิธีที่สาม ตีความโดยอรรถ หรือเนื้อหา วิธีที่สี่ ตีความตามเหตุผล วิธีที่ห้า ตีความตามประเภทวรรณกรรม” สอดคล้องกับ อุทัย สติมัน, (2561: 30-66) ได้วิจัยเรื่อง “จกัถวัตติสูตร: ศึกษาวิเคราะห์บนฐานทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์” สรุปผลการวิจัยได้ว่า “คัมภีร์เนตติปกรณ์ เป็นคัมภีร์สำคัญที่ใช้เป็นหลักในการร้อยกรองคัมภีร์ทางพุทธปรัชญาเถรวาท และเป็นคัมภีร์ที่ใช้วิเคราะห์เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของผู้ร้อยกรองได้เป็นอย่างดี ทำให้เข้าใจคัมภีร์ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น การตีความจกัถวัตติสูตรตามแนวคิดทฤษฎีการตีความตามคัมภีร์เนตติปกรณ์และทฤษฎีการตีความตามวิธีการตีความคัมภีร์ทางศาสนาโดยเฉพาะคัมภีร์ไบเบิล 9 อย่าง เพื่อให้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระในจกัถวัตติสูตรในมุมมองที่แตกต่างจากเดิม อันเป็นการประยุกต์เนื้อหาสาระในจกัถวัตติสูตรเพื่อใช้เป็นหลักในการบริหารองค์การในปัจจุบัน ในพระสูตรได้กล่าวถึงสังคมยุคพระศรีอารีย์ น่าจะเป็นการส่งเสริมและจูงใจผู้ฟังให้มีกำลังใจและอดสาหะในการพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่โลกแห่งแบบในสังคมอุดมคติดังกล่าว หากพิจารณาให้ลึกซึ้ง อาจตีความได้ว่าเป็นกุศโลบายเพื่อให้คนสนใจปฏิบัติธรรมเพื่อไปสู่นิพพานในรูปแบบของสังคมยุคพระศรีอารีย์ สอดคล้องกับแนวคิดแบบพุทธเกษตรของมหายาน สอดคล้องกับแนวคิดของหลวงพ่อกุศลที่ตีความแบบกุศโลบายว่า โลกของพระศรีอารีย์อยู่แค่ปลายจมูกไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัว แต่เกิดจากการเข้าถึงในปัจจุบันโดยการปฏิบัติธรรม แต่หากพิจารณาด้วยหลักยุดติหาระตามคัมภีร์เนตติปกรณ์แล้วถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานธรรมดาที่จะมีพระพุทธเจ้าพระนามว่าศรีอารีย์ เพราะเมื่อมีเหตุแห่งการสร้างบารมีและปรารถนาพุทธภูมิตรารบใดมีพระพุทธเจ้าพระองค์ใหม่ตรารบนั้น”

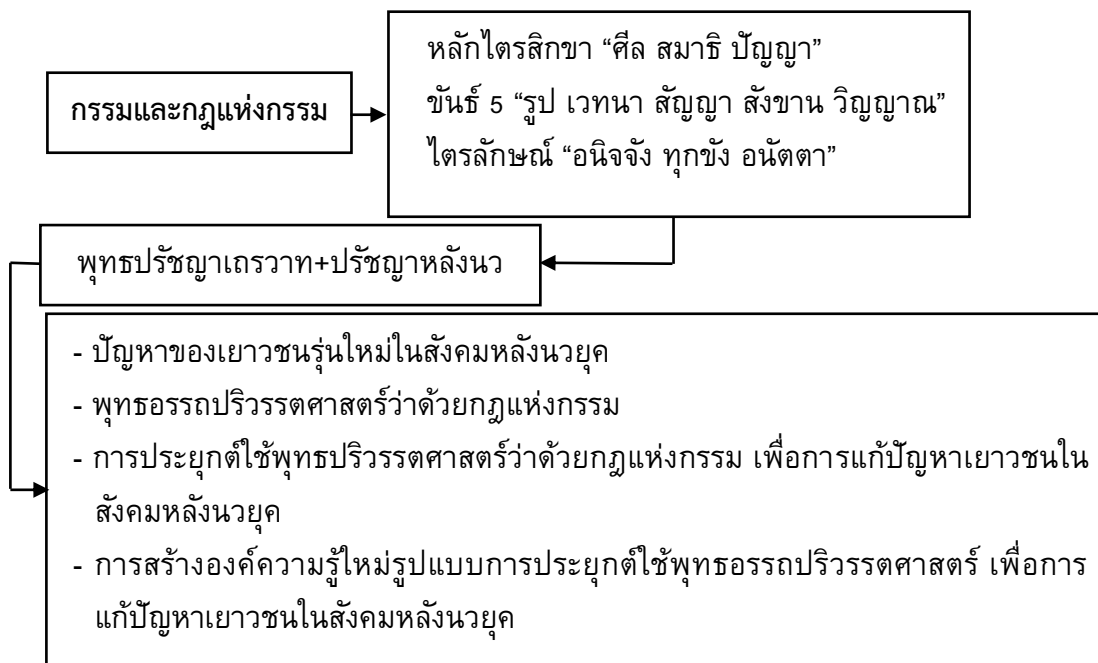
3. การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฎแห่งกรรม เพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค พุทธปรัชญามุ่งแสวงหากฎ ควรศึกษาจากนิรุกตศาสตร์และภาษาศาสตร์ด้วยและกระบวนการตรรกศาสตร์การสร้างองค์ความรู้แบ่งเป็นสี่ ขั้นตอนหลักๆ คือ “ขั้นการสำรวจตรวจค้น ขั้นการทดลอง ขั้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และขั้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้” สอดคล้องกับ วิวัฒน์ วิจารณ์ประภา และคณะ (2562: 1-15) ได้วิจัยเรื่อง “การนำกระบวนการตรรกศาสตร์ปรัชญาหลังนวยุค และพุทธปรัชญามาสร้างสังคมแห่งสัมมาปัญญาในประเทศไทย 4.0” ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญากระบวนการตรรกศาสตร์หลังนวยุคและพุทธปรัชญานั้นสามารถนำมาแก้ปัญหาทั้ง 4 ข้อได้โดยมีผลการวิจัย “การแก้ปัญหาการขาดวิสัยทัศน์ของผู้บริหารประเทศ อันเกิดจากการที่ผู้กำหนดวิสัยทัศน์มองอดีตย้อนหลังเกินไป ทำให้ได้ภาพในอนาคตที่ไม่กระจ่างเพียงพอ ทำให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ไปตามกระแสของสังคมโลกในยุคนั้น ในส่วนของพุทธอภิปรัชญานั้นพบว่า สามารถนำทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของชีวิต คือ ขันธ์ 5 มาใช้ในการแก้ปัญหานี้ได้เป็นอย่างดี เพราะปัญหาวิสัยทัศน์ที่ไม่เหมาะสมเกิดจากการไม่เข้าใจเป้าหมายอย่างแท้จริง”

4. กระบวนการตรรกศาสตร์ในยุคและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิธีประยุกต์ใช้ หลักกรรมและกฎแห่งกรรม คือ การสร้างจิตสำนึกในการเป็นชาวพุทธที่ไม่ทำชั่วบัง ทำดี ทำใจให้ผ่องใส สร้างจริยธรรม คุณธรรม ทำหน้าที่ของชาวพุทธในฐานะอุบาสกอุบาสิกาที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสละสลวย หลีกเลียงการละเมิดกฎหมาย หลีกเลียงการทุจริต หมั่นทำทาน เสียสละ ไม่ส่งเสริมอบายมุข มองบุคคลตัวอย่างที่ประเสริฐ เช่น พระโมคคัลลานะ ที่มีบุพพกรรมฆ่ามารดาบิดาที่ตาบอดกรรมตามทันถึงการเป็นพระอรหันต์ พระจกัชุปาลท่านเป็นพระอรหันต์ที่ตาบอดเกิดบุพพกรรมที่ให้อาหารยอตาพิษแก่หญิงชราที่คิดว่าเขาจะโกงค่าแรงจากการเป็นทาส และพระจูลป็นภิกษุท่านเป็นคนปัญญาทิบเพราะบุพพกรรมกล่าวร้ายหยัน ดูแคลน การศึกษาพุทธพจน์ ให้เขาสังเวชใจ ท้อแท้

เพื่อนำไปกับคำเย้ยหยันนั้น รูปแบบการประยุกต์สำหรับเยาวชนและวัยรุ่น กระบวนการเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อการยอมรับและการประยุกต์ใช้ ศึกษาสาระสำคัญของกรรมและกฎแห่งกรรมที่มีมุมมองกว้าง และหลากหลายมุมมอง สรุปได้สี่ประเด็น คือ “ประเด็นเรื่องของหลักกรรมเป็นหัวใจของกฎแห่งกรรม ประเด็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของกฎแห่งกรรมว่า เป็นตัวจำแนกความแตกต่างของสัตว์ทั้งหลาย ประเด็น ต้องชี้ให้เห็นความซับซ้อนของการให้ผลของกรรม และประเด็นความคิดเห็นว่า การไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมจะได้รับผลเสียมากกว่าผลดี” สอดคล้องกับ สุรวุฒน์ หิรัญศิริกุล (2563: 138-15) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน” สรุปผลการวิจัยและได้นำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่มีหลักสำคัญสองประการ คือ “ประการที่หนึ่ง การเรียนรู้เรื่องกรรมและการพิจารณาเรื่องกรรม โดยการเรียนรู้เรื่องกรรมเป็นการอธิบายให้เห็นกรรมและผลกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเหมาะกับผู้ที่ยังไม่เชื่อมั่นเรื่องกรรม และประการที่สอง การอธิบายเรื่องกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติ อธิบายหลักของการให้ผลกรรมที่เหมือนกันในทุกภพภูมิซึ่งเหมาะกับผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพุทธปรัชญาเถรวาท หลังจากเรียนรู้เรื่องกรรมแล้วผู้ศึกษาเรื่องกรรมต้องพิจารณาเรื่องกรรมโดยนำประสบการณ์ของตนเองมาพิจารณาว่า สอดคล้องกับเรื่องกรรมที่เรียนรู้มากน้อยเพียงใด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการพิจารณา คือ การสังเกต การตั้งคำถาม และการคิดหาคำตอบตามหลักโยนิโสมนสิการซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมก่อนที่จะพัฒนาเป็นความเชื่อมั่นในเรื่องกรรมต่อไป”

5. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการหลักไตรสิกขา หลักชั้น 5 และหลักไตรลักษณ์ เข้ากับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เข้ากับหลักกรรมและกฎแห่งกรรม เรียกว่า “กรรมบูรณาการเชิงพุทธปรัชญาหลังนวยุค” เพื่อการอธิบายการเกิดขึ้นของกรรม ความใกล้ชิดของกรรมกับชีวิตคนมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย คือ “องค์ความรู้ที่หนึ่ง การอธิบายเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรมเชิงบูรณาการ กับหลักไตรสิกขา ชั้น 5 และไตรลักษณ์ เป็นการอธิบายเรื่องกรรมอีกมุมมองหนึ่งที่ช่วยให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้าถึงเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรมได้ง่ายขึ้น และถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ องค์ความรู้ที่สอง การอธิบายกระบวนการให้ผลของกรรมในคัมภีร์พุทธศาสนา มีรายละเอียดกลับซับซ้อนนั้น ไม่อาจอธิบายให้กับเยาวชนและวัยรุ่นเข้าใจได้ง่าย การบูรณาการ หลักกรรมและกฎแห่งกรรม กับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เชื่อมโยงกับปรัชญาหลังนวยุค จะพบว่า กรรมบางอย่างให้ผลต่อรูปร่างลักษณะบางอย่างให้ผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ “กรรมและกฎแห่งกรรมเป็นกฎทางธรรมชาติที่อยู่เหนือคนและกาลเวลา” การสั่งสมดีชั่วในจิตใจมีผลให้ทำกรรมนั้นเพิ่มพูนมากขึ้น คุณโทษจากการทำกรรม เป็นผลดีผลร้ายที่ผู้อื่นกระทำต่อผู้ทำกรรมหลังจากที่ได้ทำกรรมนั้นแล้ว เช่น การด่าว่า การลงโทษผู้ทำกรรมชั่วหรือการชื่นชม องค์ความรู้ที่สาม การศึกษาวิเคราะห์เชิงบูรณาการ หลักกรรมและกฎแห่งกรรมด้วยหลักไตรสิกขา ชั้น 5 และหลักไตรลักษณ์ พุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาหลังนวยุคเข้าด้วยกัน ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ “กรรมบูรณาการเชิงพุทธปรัชญาหลังนวยุค” ที่สามารถแยกเป็นได้ ทั้งรูปนามหรือแยกเป็น “รูป จิต เจตสิก” ที่สอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาหลังนวยุค คือ “ทฤษฎีสสารนิยม ทฤษฎีจิตนิยม และทฤษฎีธรรมชาตินิยม” ดังภาพภูมิประกอบ

ภาพภูมิประกอบ: กรรมบูรณาการเชิงพุทธปรัชญาหลังนวยุค

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ สรุปได้ว่า สังคมไทย ณ ขณะปัจจุบันเป็นสังคมหลังนวยุค นั่นคือประชาชนไทยเริ่มไม่ยอมรับการตีกรอบจากระบบศีลธรรมและจริยธรรมแบบเดิมๆ ที่ยึดถือหลักการว่า หลักศีลธรรมและจริยธรรม เป็นของศาสนา ประชาชนต้องอยู่ภายใต้กรอบของศาสนา และถือสิทธิ์ขาดเพียงฝ่ายเดียวตามหลักเกณฑ์รัฐธรรมนูญบางมาตรา ที่ตราไว้โดยมอบอำนาจให้รัฐเข้ามามีบทบาท แต่สังคมไทยเริ่มตระหนักแล้วว่าศาสนบริษั ไม่ควรมอบอำนาจให้รัฐเพียงฝ่ายเดียว ในการรณรงค์ให้ผู้คนประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจและควบคุมการประกาศหลักธรรมคำสอนในศาสนาที่แวกแนวก้าวล้ำกาลเวลา กรรมและกฎแห่งกรรมที่ศึกษาผ่านหลักพุทธอรรถปริวรรตและปรัชญาหลังนวยุค ไม่มีรายละเอียดและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนรุ่นใหม่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องหลักกรรมและกฎแห่งกรรมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างและปลูกฝังแนวทางการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมของการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ให้มีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกันสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ แม้จะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยหลักปรัชญาหลังนวยุค หลักพุทธปรัชญาเถรวาท ปิวรรตประเด็นต่างๆ ให้มีเชื่อมโยง และสอดคล้องเพื่อนำสิ่งที่ดี มาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน ต่อยอดสังคมฐานความรู้คู่คุณธรรม เป็นกรอบในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นั้นไม่มี เป็นเหตุให้เกิดสำนักและกระบวนกรแก้กรรม ตัดกรรม และค้นหาต้นตอของกรรม ไม่ใช่แนวทางของพุทธปรัชญาที่แท้จริง

รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรมเพื่อการแก้ปัญหาเยาวชนในสังคมหลังนวยุค เป็นเพียงหน่วยย่อยที่จะช่วยเสริมสร้างกระบวนการขับเคลื่อนสังคม องค์การที่เกี่ยวข้อง เช่น

กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันการศึกษา สถานศึกษา ควรนำไปปรับประยุกต์และสร้างรูปแบบการสอนเสริมสร้างทักษะ ด้านศรัทธา การดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิต สำหรับเยาวชนและวัยรุ่น ในพื้นที่ เช่น “ชุมชนเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยปรับใช้คู่ขนานกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษา เพื่อพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบ ด้านการรักษา ศีลธรรมจริยธรรม ที่มีฐานคุณธรรมหลักจริยธรรม เป็นแกน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เยาวชนวัยรุ่นได้ ประยุกต์ใช้เพื่อเป็นประชากรต้นแบบในอนาคต”

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2554). **ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักสูตร การฝึกอบรมเด็กและเยาวชน พุทธศักราช 2554**. กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน.
- จักรพันธ์ สุทธิธรรม. (2561). **ศึกษาการรับผลกระทบในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต**. วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม- มิถุนายน, 2561: 19-25.
- ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข. (2561). **การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรม หาบัณฑิต (การเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา. (2559). **แนวทางการอธิบายเรื่องนรกและสวรรค์ในพุทธศาสนาสำหรับคนรุ่น ใหม่**. วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม- มิถุนายน, 2559: 44-53.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2559). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 46. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (2539). **อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวินิฎฎิกา ฉบับแปลเป็นไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย.
- _____. (2548). **พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- วีรณัฐ โรจนประภา, สมบูรณ์ บุญโท และสวัสดิ์ อโณทัย. (2562). การนำกระบวนการตรรกศาสตร์ปรัชญาหลังนวยุค และพุทธปรัชญามาสร้างสังคมแห่งสัมมาปัญญาในประเทศไทย 4.0. วารสารเซนส์จอห์น. ปีที่ 22 ฉบับที่ 30 มกราคม- มิถุนายน, 2562: 1-37.
- วีรชาติ นิมนงค์. (2552). การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทเถรวาท. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- _____. (2558). เฮอร์เมนดิกส์: ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ) ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา) เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ. วารสารสารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต, 2558. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). เฮอร์เมนดิกส์: ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ) ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา) เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1, 2560: 79-92.
- สุรวัฒน์ หิรัญย์สิริกุล. (2563). แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์, 2563: 138-154.
- อุทัย สติมั่น. (2561). จักกวัตติสูตร: ศึกษาวิเคราะห์บนฐานทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์. ธรรมธारा วารสารวิชาการทางพุทธปรัชญาเถรวาท. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (ฉบับรวมเล่มที่ 6), 2561: 30-66.